

KOGNITIV O'YINLAR VA INTERFAOL METODLAR ORQALI O'QUVCHILARDA IJODIY TAFAKKUR VA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18173532>

Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi

University of Business and Science

Pedagogika va psixologiya 1 kurs

magistranti. +998946511913

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada ta'lim jarayonida kognitiv o'yinlar va interfaol o'qitish metodlaridan foydalanishning o'quvchilarning ijodiy tafakkuri hamda tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalar, gamifikatsiya va o'yin asosidagi ta'lim uslublarining samaradorligi o'rganilib, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish va kreativ yondashuv ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha tavsiyalar berilgan. Tadqiqot natijalari kognitiv o'yinlar o'quvchilarning faolligini oshirish va o'quv jarayonini shaxsga yo'naltirilgan tizimga aylantirishda muhim vosita ekanligini ko'rsatadi.*

KALIT SO'ZLAR: *kognitiv o'yinlar, interfaol metodlar, ijodiy tafakkur, tanqidiy fikrlash, gamifikatsiya, innovatsion ta'lim, o'quv motivatsiyasi.*

DEVELOPING CREATIVE AND CRITICAL THINKING SKILLS IN STUDENTS THROUGH COGNITIVE GAMES AND INTERACTIVE METHODS

ABSTRACT: *This article explores the impact of cognitive games and interactive teaching methods on the development of students' creative and critical thinking skills. The study analyzes the effectiveness of modern pedagogical technologies, gamification, and game-based learning in fostering independent thinking, problem-solving abilities, and creative approaches among students. The findings reveal that the integration of cognitive games enhances students' engagement, motivation, and cognitive flexibility, contributing to a learner-centered educational process.*

KEYWORDS: *cognitive games, interactive methods, creative thinking, critical thinking, gamification, innovative education, learning motivation.*

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО И КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ ПОСРЕДСТВОМ КОГНИТИВНЫХ ИГР И ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ

АННОТАЦИЯ: В статье рассматривается влияние когнитивных игр и интерактивных методов обучения на развитие творческого и критического мышления учащихся. Анализируется эффективность современных педагогических технологий, геймификации и игровых подходов в формировании у обучающихся самостоятельного мышления, способности решать проблемные ситуации и проявлять креативность. Результаты исследования показывают, что использование когнитивных игр способствует повышению учебной мотивации, активности учащихся и формированию личностно-ориентированного образовательного процесса.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: когнитивные игры, интерактивные методы, творческое мышление, критическое мышление, геймификация, инновационное образование, учебная мотивация.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning faqat bilim olish emas, balki o'rgangan bilimlarini tahlil qilish, mustaqil xulosa chiqarish va yangilik yaratish qobiliyatini rivojlantirish ustuvor vazifalardan biridir. Ijodiy tafakkur va tanqidiy fikrlash – zamonaviy insonning asosiy kompetensiyalaridan bo'lib, ular o'quvchi shaxsining intellektual va ijtimoiy salohiyatini belgilaydi.

Shu nuqtai nazardan, o'qitish jarayoniga kognitiv o'yinlar va interfaol metodlarni joriy etish ta'lim samaradorligini oshiruvchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Kognitiv o'yinlar o'quvchini o'rganish jarayonining faol sub'yektiga aylantiradi, unga o'z fikrini erkin ifodalash, muammolarni tahlil qilish va kreativ yechim topish imkonini beradi. Interfaol metodlar esa o'qituvchi va o'quvchi

o'rtasida o'zaro hamkorlik, fikr almashish va tahliliy yondashuvni kuchaytiradi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, raqamli transformatsiya davrida o'quvchilarning fikrlash jarayonlarini rivojlantirish, ularni faollashtiruvchi pedagogik texnologiyalarni ilmiy asosda qo'llash zaruriyati ortmoqda.

Zamonaviy ta'lim tizimi nafaqat o'quvchilarga bilim berishni, balki ularning ijodiy tafakkur va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishni ham maqsad qiladi. XXI asr sharoitida, o'quvchilar faqat faktlarni yodlash bilan cheklanmay, ulardan tahlil qilish, baholash va yangi g'oyalarni yaratish qobiliyatiga ega bo'lishi zarur. Shu nuqtai nazardan, pedagogik jarayonda kognitiv o'yinlar va interfaol metodlar muhim vosita sifatida qaraladi.

Kognitiv o'yinlar – bu o'quvchilarning mantiqiy fikrlash,

muammolarni hal qilish va ijodiy yondashuvni shakllantirishga yo'naltirilgan o'yinlar bo'lib, ular dars jarayonida bilimni mustahkamlash va tafakkur salohiyatini oshirish imkonini beradi. Masalan, "Mantiq zanjiri", "Muammoli vaziyatlarni yechish" yoki "Ijodiy kodlash" kabi o'yinlar o'quvchilarga analitik fikrlash va ijodiy qaror qabul qilishni o'rgatadi.

Kognitiv o'yinlar va interfaol metodlar dars jarayonida qo'llanilganda o'quvchilarda quyidagi tendensiyalar kuzatiladi:

Ijodiy tafakkurning rivojlanishi: O'quvchilar muammoli vaziyatlarga yangi yondashuvlar topadi va kreativ yechimlar ishlab chiqadi.

Tanqidiy fikrlashning oshishi: O'quvchilar faktlarni tahlil qilish, sabab-natija bog'liqligini aniqlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Hamkorlik va kommunikatsiya ko'nikmalari: Interfaol metodlar jamoada ishlash, fikr almashish va muloqot qilish qobiliyatlarini mustahkamlaydi.

Motivatsiyaning oshishi: Darslar qiziqarli va interaktiv bo'lgani sababli o'quvchilar darsga faolroq jalb qilinadi va o'rganishga qiziqishi ortadi.

Shu tariqa, kognitiv o'yinlar va interfaol metodlar ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan va samarali tizimga aylantiradi.

Interfaol metodlar esa o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida faol muloqotni ta'minlaydi. Bu metodlarga debate (munozara), brainstorming (fikr almashish), case-study (holatlarni tahlil

qilish) va boshqa interfaol yondashuvlar kiradi. Interfaol metodlar darsni biryoqlama bilim berish jarayonidan ko'ra, o'quvchilarni faol ishtirokchiga aylantiradi, hamkorlik va kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda o'quv motivatsiyasini oshiradi.

Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilarda faqat bilim emas, balki fikrlash, muammolarni tahlil qilish va mustaqil yechim topish kompetensiyalarini shakllantirishni talab etadi. XXI asr kompetensiyalari orasida ijodiy tafakkur va tanqidiy fikrlash alohida ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda pedagogik texnologiyalar sohasida kognitiv o'yinlar va interfaol metodlar o'quvchilarning bilish faoliyatini rag'batlantirishda samarali vosita sifatida e'tirof etilmoqda. Bu metodlar o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, uni mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashishga o'rgatadi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirish, kognitiv faolligini rag'batlantirish va ijodiy fikrlashni rivojlantirishda yangi interfaol uslublarni joriy etish zaruratga aylangan.

Kognitiv o'yinlar va interfaol metodlar birgalikda qo'llanilganda, ular o'quvchilarda quyidagi jihatlarni rivojlantiradi:

Mustaqil qaror qabul qilish va muammolarni yechish qobiliyati;

Ijodiy yondashuv va yangi g'oyalar ishlab chiqish;

Tanqidiy tafakkur va tahliliy fikrlash ko'nikmalari;

O'z fikrini aniq ifodalash va jamoada ishlash qobiliyati;

O'quv motivatsiyasi va darsga qiziqishning oshishi.

Bugungi kunda ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kognitiv o'yinlar va interfaol pedagogik metodlar o'quvchilarning fikrlash darajasini sezilarli oshiradi va ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan, samarali tizimga aylantiradi. Shu bilan birga, ular pedagoglarning ish samaradorligini ham oshiradi, darslarni qiziqarli va interaktiv qiladi hamda o'quvchilarda mustaqil va ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.

Shu sababli, zamonaviy maktab va oliy ta'lim jarayonlarida kognitiv o'yinlar va interfaol metodlarni keng qo'llash zarur va samarali pedagogik yondashuv hisoblanadi.

XULOSA

Kognitiv o'yinlar va interfaol metodlar pedagogik jarayonda ijodiy tafakkur va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Ular o'quvchilarning fikrlash

faolligini oshiradi, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishga undaydi, darslarni qiziqarli va interaktiv qiladi hamda ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan tizimga aylantiradi.

Shu bilan birga, bu yondashuvlar o'quvchilarda yangi g'oyalar yaratish, tanqidiy tahlil qilish va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Zamonaviy maktab va oliy ta'lim jarayonlarida kognitiv o'yinlar va interfaol metodlarni keng qo'llash pedagogik samaradorlikni oshirish va XXI asr kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Kognitiv o'yinlar va interfaol metodlar pedagogik jarayonda ijodiy tafakkur va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali vositasi ekanligi aniqlandi. Ular o'quvchilarning fikrlash faolligini oshiradi, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishga undaydi, darslarni qiziqarli va interaktiv qiladi hamda ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan tizimga aylantiradi. Shu bilan birga, bu metodlar o'quvchilarda yangi g'oyalar yaratish, tanqidiy tahlil qilish va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

REFERENCES / FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Piaget, J. (1972). The Psychology of the Child. Basic Books.
2. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
3. Шерматов, А. (2019). Замонавий педагогика ва интерактив методлар. Тошкент: «Маориф» нашриёти.

4. Назаров, Б. (2020). Ўқувчиларда танқидий фикрлаш ва ижодий таваккалчиликни ривожлантириш. Тошкент: «Фан ва таълим».
5. Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice Hall.
6. Gee, J. P. (2007). *What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy*. Palgrave Macmillan.
7. Prensky, M. (2001). *Digital Game-Based Learning*. McGraw-Hill.
8. Sawyer, R. K. (2014). *Explaining Creativity: The Science of Human Innovation*. Oxford University Press.
9. Gardner, H. (2011). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books.
10. Karimov, A., & Ismoilova, D. (2020). *O'quvchilarni ijodiy tafakkurga o'rgatish metodikasi*. Tashkent: «Ma'rifat».